

1994. október 28. - **Kéretik az iskolai kötelező olvasmányokkal szembeni előítéletet ezúttal föladni!**

Ugyanis Vörösmarty Mihály úr Csongor és Tündéjét garantáltan felnőttelőadásban mutatta be az Új Színház.

Vajon mit akar közvetíteni nekem Novák Eszter rendező a reformkori költőóriás tündérmeséjével? – tettem föl magamban a kérdést. El fog varázsolni? Épp' jól jön egy kis rózsaszín álom ezekben a forintleértékelős, áremelkedős, hideg őszi napokban a Dallas mellé. Kényelembe helyeztem magam az Új Színház régi székében.

Amit aztán a szemem közé kaptam, az minden volt, csak nem rózsaszín álom. Azazhogy álom még csak-csak, igaz, az is por által. De rózsaszínt nem láttam. Leszámítva Tünde (Szalai Mariann) csodásán hamvas orcáját és hamar elvesztett szűz-fátyolát. Hamar véget ér Tündikének a gondtalan hinta-palintázás, és kiderül, hogy a legfőbb kincs, a szerelem: gyötrem. Nem is beszélve az élet egyéb vonatkozásairól. Itt vagyunk tehát a kegyetlen, szürke valóságban, ahol még a rokkantkocsinak sincs ki a négy kereke, s elég egy figyelmetlen pillanat, és máris megszabadítanak féltett kincseinktől.

Tehát szó sincs meséről. Sőt! Ebben a kortalan, de mégis nagyon mai szürreáliában szembesülünk frusztrációinkkal és szorongásainkkal. A szomszéd várban egészen biztos, hogy Übü a király. Ha pedig nem vigyázunk, Budapestet is hatalmukba keríthetik a csavargók, mint New Yorkot a filmben.

Szóval, kezdek szorongani, és már rég lemondtam az álmodozásról. Csak Tündének és Csongornak szorítok, hogy már megint ne kerülnék el egymást, hanem végre-valahára találkozzanak. A dolog végül is összejön, de nem ám valami happy enddel, álomhajón töltött mézeshetekkel, hanem esküvői ebéd helyett a csavargók ingyenkonyháján kapott egytálétellel. Még szerencse, hogy egy szomorkás tangót is kapunk mellé búcsúzóul.

- Hogy jut eszébe ma egy rendezőnek tündérmesét feldolgozni? – kérdem Novák Esztertől.

- Én sohasem tündérmesének olvastam a Csongor és Tündét. Bár telis-tele van tündérekkel, ám csak annyira, amennyire az utcán is tündérek jönnek velünk szembe. Ez a mű nagyon fontos volt számomra gimnazistaként, később a bölcsészkaron, majd amikor tanítottam, és most is az rendezőként. Nekem úgy tanították, hogy izgalmas, érdekes volt, és az én tanítványaim is tökéletesen megértették, hogy ez a mese emberekről szól.

- A mese ugyebár távolítás. Az itt és most valóságától, a „konkrét helyzet konkrét elemzésétől” elszakadva politikamentes darabot akart rendezni?

– Az igaz, hogy nem vonzódom az aktualizáló, direkten politizáló művekhez. A mese metaforikus, hasonlatokra épülő világa folyamatosan távolságot tart a valósághoz képest, ugyanakkor mégis mélyebben beszél nagyon is időszerű dolgokról.

- A hősei – a nők és a férfiak – nagyon frusztráltak, zaklatottak és ki-elégületlenek. Mindenki keres, hajszol valakit vagy valamit, de nem éri, nem találja azt.

- Ez a történet az életről szól, erről a hajszáról. Van vagy hatvan évünk, ezt végigrohanjuk, és kivételes szerencse, hogy ha rátalálunk arra, akit keresünk. Sajnos egyre ritkábbak az igazi találkozások. Nincs időnk megállni és belenézni a másik ember szemébe, s ha netán megteesszük, akkor meg zavarba jövünk.

- Az időről időre felhangzó harsogó nézőtéri nevetés ellenére szomorkás, pesszimista hangulatúnak éreztem az előadást, így akarta?

- Én sem számítottam ennyi nevetésre, és azt is elismerem, hogy kissé borúsan látom a világot.

De azért szépnek tartom az életet és szeretek dolgozni. Nem szándékoztam pesszimista előadást színpadra állítani, de az nyilván érződik, hogy nyomorúságosnak látom magunkat. Azt hiszem, ezzel nem vagyok egyedül.

– Néhány jelzéssel - kiköpött rágógumi, hamburgeres korona, műanyag palack - nagyon maivá válik a történet, és ettől még archaikusabbnak tűnik a szöveg. Egy-egy kiszólástól eltekintve mennyire ragaszkodott Vörösmarty eredeti verséhez?

– A két kezitsókolomtól és a feküdj! föl! vezényszavaktól eltekintve nem változtattunk a költő szövegén.

– Az első részben sokan meglepődünk a Casinotwist hallatán, de az utolsó tangó egészen kellemes feloldódást jelentett. Hogy' kerültek ide ezek a zenék?

– Ledér dala, a Pesten jártam iskolába, térdig jártam a rózsában, Pesten építettem házat... benne van az eredeti műben, és ennek van valami furcsa aktualitása. Holdvilágos éjszakán miről álmodik a lány ugyanúgy a darabba kívánczolt, mint a Száraz tónak nedves partján és a többi. A záró tangót Schlanger András énekelte egy buli alkalmával a próbák idején. Ez a dal akkor került a végére.

- A darab főszereplője mégsem a szerelmespár, hanem Mirigy, akit Csomós Mari személyesít meg - óriási élettapasztalat birtokában - kitűnően.

- Azt hiszem, mindannyiunk életében vannak fontos emberek, akik jó és rossz hatással vannak ránk, akik beavatnak bennünket az életbe: a szüleink, a mestereink, a barátaink, az ellenségeink. Körülöttünk is vannak Mirigyhez hasonló vajákos boszorkányok, akik az életünk főszereplői. A Csongor játsszó Horváth Virgil kitűnően jellemezte Mirigy szerepét: ez egy olyan boszorkány, aki újabb és újabb akadályok leküzdésére készítet...

Olyasmi ez, mint a gyereknevelés, a szocializáció. Mirigy tehát pozitív hős. Egye fene, majdnem. Mindenesetre nagyon emberi, ahogy ott szépítkezik, ármánykodik.

A címszerepek közül Csongor megformálása hálásabb feladatnak bizonyult, mint a bujkáló Tündéé. A tiszta és ártatlan lélekre kevés jutott az egy főre eső poénokból. Annál több került Balgának (Schlanger András) és Ilmának (Prókai Annamária). A magányos Ledér (Tóth Ildikó) felékesülve idegen tollakkal-tüllökkel, jelesre vizsgázott férfifalásból. A három ördögfióka (Papp Zoltán, Magyar Attila, Fekete Tibor) pedig kitűnő „mit kerestél, mit találtál” kukabúvárnak bizonyult. Ők hárman felelősek az előadás számos poénjáért és sodró lendületéért. A Kalmár-Fejedelem–Tudós polgár-triumvirátusa (Schneider Zoltán, Mihályfi Balázs, László Zsolt) viszont nem mindig találta helyét ebben a mesésen lepusztult világban. Zeke Edit ruhái és díszletei megfelelően kortalanok, kellően szakadtak és éppen eléggé nyomasztóak.

Novák Eszter nem kis kockázatot vállalt, amikor belefogott a Csongor és Tünde rendezésébe.

Dicséret illeti, hogy kiszabadította a művet a nyelvi elzártaságból, és egy olyan előadást teremtett, amely a Föld bármely szegletében megállja a helyét. Ezek után már senki sem legyinthet, mert Vörösmarty alkotása felnőtt darabbá vált. Arról nem is beszélve, hogy a Dallas mellé szükségünk van néha egy kis delikáteszre. **Zétényi Zoltán** A szerző felvételei